

دانشکده اصول الدین

تهران

گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع

امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن و تفسیر

استاد راهنما

دکتر منصور پهلوان

استاد مشاور

دکتر غلامحسین تاجری نسب

نگارش

زهرا فرهید

نیمسال اول

سال تحصیلی 89-90

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

(آل عمران/104)

دانشکده اصول الدین

تهران

گروه علوم قرآن و حدیث

پایان نامه کارشناسی ارشد

موضوع

امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن و تفسیر

استاد راهنما

دکتر منصور پهلوان

استاد مشاور

دکتر غلامحسین تاجری نسب

نگارش

زهرا فرهید

نیمسال اول

سال تحصیلی 89-90

كلية أصول الدين

تهران

قسم : علوم القرآن و الحديث

رسالة ماجستير

عنوانها

الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر من منطق القرآن و التفسير

الاستاذ المشرف

الدكتور منصور پهلوان

الاستاذ المشاور

الدكتور غلامحسين تاجرى نسب

اعداد

زهرا فرهيد

السنة

1432

سپاسگزاری

شکر و سپاس ایزدمنان که پیشوایان دینی از تبار معصومان (ع) را جهت هدایت آدمیان برگزید و تعالیم آنان را فرا راه انسان قرارداد .

سپاس حقیقی ذات خداوند متعال را سزاست که توفیق تحصیل علوم دینی و بهره مندی از دانش اساتید گرانقدر را عنایت فرمود .

و با تشکر از زحمات بی دریغ اساتید بزرگوار به خصوص استاد محترم راهنما ،جناب آقای دکتر منصور پهلوان و استاد محترم مشاور ، جناب آقای دکتر غلامحسین تاجری نسب که خود را مشمول عنایات ایشان می دانم .
همچنین با سپاس از ریاست محترم دانشکده ، جناب آقای دکتر سید کاظم عسکری و با درود و سلام بر روح بلند حضرت آیت الله علامه عسکری (قدس سره) و قدردانی از محبتها و کمکهای مستمر پدر و مادرگرامیم که بستر تحصیل را فراهم نمودند .

در پایان زحمات مسئولین محترم کتابخانه های مجلس ، ملی ، دانشکده اصول الدین و کانون اسلامی انصار و دیگر عزیزان را ارج نهاده و توفیق همگان را از درگاه الهی آرزومندم .

تقدیم به :

بزرگ پرچمدار رسالت الهی، پیامبر رحمت و هدایت حضرت محمد بن عبدالله (ص) و دوازده اختر فروزان آسمان امامت و ولایت، وارثان علوم نبوی و حافظان حدود الهی، ائمه ی هدی (علیهم السلام).

کسی که فرمود: برای اصلاح درامت جدم وامربه معروف ونهی از منکر و عمل به سنت وسیره ی پیامبر (ص) و پدرم، علی (ع) قیام و خروج کردم .
به ابوذرهایی که به خاطر نهی از منکر تبعید شدند و در غربت ریزه جان دادند .
و به همه ی کسانی که در راه گسترش معروف ها و مبارزه با منکرها، جان و مال دادند، زندانی و شکنجه شدند و صبر نمودند .

فهرست مطالب

1	چکیده.....
3	1-1 مبانی تحقیق.....
3	1-1-1 بیان مسئله:.....
3	2-1-1 اهمیت موضوع:.....
4	3-1-1 هدف از انجام تحقیق:.....
5	4-1-1 پیشینه‌ی تحقیق:.....
5	5-1-1 سؤالات تحقیق:.....
6	6-1-1 فرضیه‌ها:.....
6	7-1-1 روش تحقیق و تجزیه و تحلیل:.....
6	8-1-1 روش گردآوری اطلاعات:.....
7	9-1-1 نوآوری تحقیق:.....
7	10-1-1 ساختار رساله:.....
9	2-1 کلید واژه‌ها.....
9	1-2-1 امر:.....
10	2-2-1 نهی:.....
10	3-2-1 معروف:.....
11	4-2-1 منکر:.....

- 12.....5-2-1 اصطلاح امر به معروف و نهی از منکر:
- 15.....1-2-2 ضرورت شناخت معروف و منکر
- 16.....2-2-2 اصول و ضوابط کلی در شناخت معروف و منکر
- 18.....2-2-2 فساد:
- 20.....3-2-2 تعاون بر «اِثم و عُدوان»:
- 21.....4-2-2 ظلم و ستم:
- 22.....ظلم به دیگران:
- 22.....5-2-2 تضعیف دین و مکتب:
- 24.....6-2-2 ذلت و خواری:
- 26.....7-2-2 تن دادن به سلطه بیگانگان:
- 27.....8-2-2 کُفران نعمت و ناسپاسی:
- 28.....3-2-2 راه‌های شناخت معروف و منکر
- 29.....1-3-2 فطرت:
- 31.....2-3-2 عقل:
- 32.....3-3-2 دین (شرع مقدس):
- 32.....4-2-2 برخی از مصادیق معروف و منکر در قرآن:
- 33.....1-4-2 گستره‌ی معروف:
- 34.....2-4-2 گستره‌ی منکرات:
- 36.....1-3-2 اهمیت امر به معروف و نهی از منکر در آیات:

37	1-1-3 سیر تکاملی این فریضه در آیات قرآن کریم:
37	1-1-3-1 اشاره و تشویق مردم به امر به معروف و نهی از منکر:
47	2-1-1-3 سرنوشت شوم ترک این دو فریضه‌ی عظیم:
49	بررسی لغات:
51	3-1-1-3 الزام واجدین شرایط بر اجرای امر به معروف و نهی از منکر:
51	1- رستگاری در گرو امر به معروف و نهی از منکر:
53	بررسی معانی لغات:
55	نکات دریافتی از آیه:
55	2- ملاک امتیازات امت اسلامی:
59	نکته‌های دریافتی از آیه:
59	بررسی محتوای دو آیه‌ی مذکور (بحث در وجوب عینی یا کفایی دو فریضه):
62	حاصل کلام:
62	3-1-1-4: امر به معروف و نهی از منکر از اوصاف مؤمنان:
63	بررسی لغات:
65	بررسی مفردات آیه:
67	- تساوی زن و مرد در وظیفه‌ی امر به معروف و نهی از منکر:
68	- رابطه‌ی ولاء و امر به معروف و نهی از منکر:
71	نتیجه بحث اینکه:

- 2-1-3: بررسی آیه‌ی 105 سوره‌ی مائده که به ظاهر با آیات دال بر وجوب فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر منافات دارد:.....73
- 2-3 اهمیت و ضرورت امر به معروف و نهی از منکر در روایات:.....74
- 1-2-3 بررسی روایات دال بر وجوب فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر:75
- 1-1-2-3 مقام خلافت الهی:.....75
- 2-1-2-3 عامل صلاح و سلامت جامعه:.....76
- 3-1-2-3 امر به معروف و نهی از منکر فریضه‌ی بزرگ الهی:.....76
- 4-1-2-3 أفضل الاعمال:.....77
- 5-1-2-3 قوام شریعت به امر معروف و نهی از منکر:.....77
- 6-1-2-3 ترک‌کننده‌ی امر به معروف و نهی از منکر، دین ندارد:.....78
- 7-1-2-3 ترک‌کننده‌ی امر به معروف و نهی از منکر «بسان مُردگان» است.....80
- 8-1-2-3 مشمول عزت الهی شدن:.....80
- 9-1-2-3 امر به معروف و نهی از منکر عمر و روزی را کم نمی‌کند.....81
- 10-1-2-3 تأیید مؤمنان و ذلت فاسقان و کافران:.....81
- 2-2-3 بررسی روایات دال بر جایگاه این دو فریضه‌ی الهی در میان سایر فرایض و آثار و برکات آن:.....81
- 1-2-2-3 بارزترین و برجسته‌ترین واجب الهی:.....82
- 2-2-2-3 برترین نیکی:.....83
- 3-2-3 فرجام شوم و آثار ترک این دو فریضه الهی در روایات.....84
- 1-3-2-3 سلب برکات الهی:.....84

- 85.....2-3-2-3 تسلط اشرار:.....
- 86.....3-3-2-3 تاوان اظهار منكرات:.....
- 86.....4-3-2-3 سيره‌ی معصومين (عليهم‌السلام) در اين باره:.....
- 91.....1-4 دیدگاه علمای اسلام درباره‌ی مسئله‌ی وجوب شرعی و لزوم عقلی دو فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر.....
- 93.....2-4 دلایل معتقدین به لزوم عقلی امر به معروف و نهی از منکر.....
- 95.....حاصل کلام:.....
- 95.....3-4 تحلیل و بررسی لزوم عقلی دو فریضه امر به معروف و نهی از منکر.....
- 96.....1-3-4 مقدمه‌ی اول: انسان و آزادی:.....
- 96.....1-1-3-4 تعریف انسان:.....
- 98.....2-1-3-4 آزادی نیاز حیاتی انسان:.....
- 100.....3-1-3-4 مرجع تعیین‌کننده‌ی حدود آزادی انسان کیست؟.....
- 100.....4-1-3-4 ضرورت زندگی اجتماعی:.....
- 101.....2-3-4 مقدمه‌ی دوم: منشاء زندگی اجتماعی:.....
- 101.....1-2-3-4 نظریه‌ی فارابی:.....
- 101.....2-2-3-4 نظریه‌ی ابن خلدون:.....
- 102.....3-2-3-4 نظریه‌ی علامه طباطبایی در رابطه با منشاء حیات اجتماعی:.....
- 103.....4-2-3-4 نظریه‌ی شهید مطهری در رابطه با منشاء حیات اجتماعی:.....
- 104.....5-2-3-4 منشأ پیدایش امر و نهی بر مبنای انعطاف‌پذیری روابط انسان‌ها:.....
- 106.....6-2-3-4 محتوای درونی انسان‌ها در شکل‌گیری روابط اجتماعی:.....

- 110.....1-5 مسئولیت انسان در برابر اجتماع
- 113.....2-5 رابطه‌ی امر به معروف و نهی از منکر و نظارت اجتماعی
- 114.....3-5 گذری کوتاه بر جایگاه امر به معروف در جامعه‌ی اسلامی از بُعد تاریخی
- 115.....معنای حِسبه و مُحْتَسِب:
- 116.....قلمرو دایره‌ی حِسبه:
- 116.....حاصل کلام اینک:
- 117.....4-5 رابطه امر به معروف و نهی از منکر و اصلاح اجتماعی
- 118.....5-5 عنصر «تهاجم به ظلم و اختناق» در اسلام
- 121.....6-5 مرز امر به معروف و نهی از منکر
- 129.....1-6 ویژگی‌های امر به معروف و ناهی از منکر
- 129.....1-1-6 پرهیز از تجسس:
- 130.....2-1-6 پرهیز از پرده‌داری:
- 131.....3-1-6 پرهیز از دشنام:
- 131.....4-1-6 رفاقت:
- 132.....5-1-6 صبوری:
- 132.....6-1-6 اخلاص در عمل:
- 133.....7-1-6 پایبندی و عمل به احکام الهی:
- 134.....8-1-6 عفو و گذشت و برخورد «کریمانه»:
- 134.....9-1-6 بصیرت و آگاهی:

- 10-1-6 سعهی صدر و روحیهی قوی داشتن: 135
- 11-1-6 آشنایی با تفاوت‌های اخلاقی و روحی مردم: 136
- 12-1-6 متانت در گفتار: 136
- 2-6 گروه‌های ویژه: 137
- 1-2-6 انبیا: 137
- 2-2-6 ائمه‌ی معصومین: 137
- 3-2-6 علما و دانشمندان: 137
- 4-2-6 مسئولان حکومتی: 137
- 5-2-6 والدین: 138
- 6-2-6 بزرگان جامعه: 138
- 3-6 موضع‌گیری دشمنان و مخالفان در برابر امر به معروف و نهی از منکر 139
- 1-3-6 بی‌اعتنایی: 139
- 2-3-6 تمسخر و استهزاء: 140
- 3-3-6 دفاع از سنت‌های غلط و ضدارزش‌ها: 141
- 4-3-6 خود را «اصلاح‌طلب» معرفی می‌کنند: 141
- 5-3-6 اتهام و افترا: 142
- 6-3-6 واکنش معکوس: 142
- 7-3-6 تحت فشار قرار دادن: 143
- 8-3-6 توطئه برای قتل مؤمنان: 143

- 144..... 4-6 شرایط و جوب امر به معروف و نهی از منکر
- 144..... 1-4-6 شرط اول - علم آمر و ناهی به معروف و منکر:
- 146..... 2-4-6 شرط دوم - احتمال تأثیر امر و نهی:
- 147..... 3-4-6 شرط سوم - اصرار بر استمرار گناه:
- 147..... 4-4-6 شرط چهارم - عدم ترتب مفسده:
- 148..... 5-6 مراتب امر به معروف و نهی از منکر
- 149..... 1-5-6 انکار قلبی:
- 150..... 2-5-6 امر و نهی زبانی:
- 151..... 1-2-5-6 گستره‌ی امر و نهی زبانی:
- 152..... 1-1-2-5-6 امر به مستحبات:
- 152..... 2-1-2-5-6 نهی از مکروهات:
- 152..... 3-1-2-5-6 امر به واجبات:
- 152..... 4-1-2-5-6 نهی از محرمات:
- 152..... 2-2-5-6 شیوه‌های امر و نهی زبانی:
- 153..... 1-2-2-5-6 امر به معروف امیدآفرین:
- 153..... 2-2-2-5-6 امر به معروف تدبیری:
- 153..... 3-2-2-5-6 امر به معروف تبشیری:
- 154..... 4-2-2-5-6 امر به معروف حکیمانه:
- 154..... 5-2-2-5-6 امر به معروف داستانی:

154.....	3-5-6 امر و نهی یدی (انکار با دست یا اعمال قدرت):
157.....	نتیجه گیری و پیشنهادها:
159.....	کتابشناسی منابع:
159.....	منابع عربی:
162.....	منابع فارسی:
163.....	مقالات:
163.....	نرم افزارها:
164.....	ABSTRACT

چکیده»

اسلام کامل‌ترین برنامه‌ی زندگی انسان است که بهترین و مناسب‌ترین احکام را در همه‌ی ابعاد زندگی فردی و اجتماعی، برای نیل به سعادت دنیوی و اخروی به بشریت عرضه نموده است و همچنین جهت ضمانت و حسن اجرای احکام و قوانین در جامعه روش‌های خاصی را به کار گرفته که فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر یا نظارت عمومی و همگانی مسلمانان یکی از آنهاست. در جامعه‌ی اسلامی، از صدر اسلام، پیامبر گرامی (ص) و اصحاب ایشان و نیز پیشوایان معصوم (علیهم‌السلام) از امر به معروف و نهی از منکر، در جهت پاسداری از اصول مکتب، به مثابه‌ی مؤثرترین ابزار و نیز یک تکلیف الهی، بهره گرفته‌اند. مسلمانان آن را وظیفه‌ی خود دانسته و به اجرای این دو فریضه‌ی بزرگ پایبند بوده و اهمیت خاصی برای آن قائل بوده‌اند. زیرا خداوند این اصل تابنده را صراحتاً در حدود ده آیه از آیات قرآن کریم مورد توجه جدی قرار داده و انجام آن را از ویژگی‌های اهل ایمان به شمار آورده است.

گسترده‌ی آثار با ارزش این فریضه‌ی الهی نسبت به آثار دیگر فرایض، به حدی است که بی‌گمان باید پذیرفت، امر به معروف و نهی از منکر، از برجسته‌ترین و عالی‌ترین واجبات الهی است و برترین دینداری نیز در اجرای آن نهفته است.

بنابراین، پژوهش و شناخت درباره‌ی اجرای این دو وظیفه‌ی دینی، لازم و مفید و در اولویت می‌باشد. مجموعه‌ی حاضر کوششی است در راستای شناخت بیشتر دو فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر و بررسی جایگاه و اهمیت آن در آیات قرآن و روایات به کمک تفاسیر و دیگر منابع معتبر اسلامی که در شش فصل تهیه گردیده است. همچنین در این رساله لزوم عقلی و نیاز اجتماعی این اصل دینی مورد توجه قرار گرفته و ابعاد اجرایی آن تبیین شده است.

کلید واژه‌ها: امر، نهی، معروف، منکر، اصطلاح امر به معروف و نهی از منکر، نظارت همگانی و تقوای اجتماعی .

فصل اول

کلیات

1-1 مبانی تحقیق

1-1-1 بیان مسئله

2-1-1 اهمیت موضوع

3-1-1 هدف از انجام تحقیق

4-1-1 پیشینه تحقیق

5-1-1 سؤالات تحقیق

6-1-1 فرضیه‌ها

7-1-1 روش تحقیق و تجزیه و تحلیل

8-1-1 روش گردآوری اطلاعات

9-1-1 نوآوری تحقیق

10-1-1 ساختار رساله

2-1 کلید واژه‌ها

1-2-1 امر

2-2-1 نهی

3-2-1 معروف

4-2-1 منکر

5-2-1 اصطلاح امر به معروف و نهی از منکر

1-1 مبانی تحقیق

در این بخش به بیان مبانی تحقیق پیش رو پرداخته شده است.

1-1-1 بیان مسئله:

امر به معروف و نهی از منکر یکی از مهم‌ترین فرایض اسلامی و جلوه‌های درخشنده‌ی معارف اجتماعی اسلام می‌باشد، که با هدف سازندگی و اصلاح تشریح گشته است. امر به معروف افشاندن بذر خوبی‌ها در مزرعه‌ی جان انسان‌هاست تا با به ثمر رسیدن هر بذر، گلی از درون آن شکفته شود و جامعه گلزاری از ارزش‌های سبز و زیبایی خوبی‌ها گردد.

امر به معروف افزایش فضای سبز خانه‌ی دل‌ها و کویرزدایی معنوی از جامعه است و از همین رو فلسفه‌ی امر به معروف و نهی از منکر هدایت و صیانت شخص و اجتماع از بدی‌ها و گرایش به نیکی‌ها و پایداری و حاکمیت دین بر جامعه است.

در هر جامعه برای حفظ آن از فساد و انحراف و سقوط، نظارت عمومی و در بعضی موارد نظارت گروهی خاص لازم است تا بر آنچه در جامعه می‌گذرد، نظارت کنند و جامعه و فرد را از رفتن به سوی فساد و انحرافات حفظ نمایند. لذا یکی از عوامل استمرار و بقای حکومت الهی در جامعه، وجود روابطی سازنده و اصولی میان آحاد آن جامعه است که این موضوع در اسلام به طور وسیع و منطقی و حساب شده، تحت عنوان «لزوم دو وظیفه‌ی بسیار مهم امر به معروف و نهی از منکر» عنوان شده است.

این برنامه اگر درست پیاده شود، اهرمی نیرومند برای ریشه‌کن کردن فساد و عاملی استوار برای سوق دادن فرد و جامعه به سوی تکامل همه‌جانبه‌ی معنوی و مادی خواهد شد. بر همین اساس، آیات و روایات بسیار، مسلمانان را به انجام این دو وظیفه‌ی مهم الزام می‌کنند و تأکید فراوان در حفظ آن می‌نمایند.¹

1-1-2 اهمیت موضوع:

خداوند متعال همان‌گونه که خود را در جهت هدایتِ بندگان به سوی سعادت راستین مسئول می‌داند، بدین سان دعوت به خیر و امر و نهی در کتب آسمانی موج می‌زند و این مسئولیت متوجه بندگان نیز هست؛ ابتدا رسولان و اولیای الهی و سپس عالمان دینی و آنگاه روشنفکران و اندیشمندان جوامع بشری و آحاد جامعه. بنابراین در راه تحقق مدینه‌ای توحیدی دو فریضه‌ی ارزشمند دینی یعنی امر به معروف و نهی از منکر تشریح شده است تا عمل به آن‌ها هم ضامن به صلاح آمدن جامعه و دوری از زشتی‌ها و رهایی از عوامل شقاوت‌بار و امات‌های رذالت‌ها گردد و هم عامل بقای خوبی‌ها و دوام زیبایی‌ها و احیای کرامت‌های انسانی و الهی باشد.

1 - این مسئله در آیات بسیاری از قرآن کریم از جمله 104 و 110 آل عمران کاملاً مشهود می‌باشد.

این دو وظیفه ضامن اجرای سایر وظایف فردی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و عبادی خواهد شد و در طول تاریخ اسلام، آثار درخشانی که در پرتو این دو فریضه بزرگ بدست آمده، بی‌شمار است. اما آنچه مهم است اجرای این اصل تابنده در زندگی اجتماعی اهل ایمان می‌باشد، وگرنه دین خدا ضمانت اجرایی خود را که در درون آن نهاده شده است، از دست خواهد داد و نکته‌ی مهم در عملیاتی کردن امر و نهی دینی علاوه بر احساس تکلیف و شجاعت در بیان دین خدا و شناخت خوبی‌ها و بدی‌ها، آگاهی از نحوه‌ی اجرا و به تعبیر دیگر مدیریت امر و نهی دینی است.

چنانکه دانشمند فقید علامه سیدمرتضی عسکری (ره) ضمن بیاناتی فرمودند:

«هر قانون در جامعه‌ی بشری وقتی به آن عمل می‌شود، که ضامن اجرایی داشته باشد. اگر امر به معروف و نهی از منکر بکنیم، در هر جا یک مسلمان ضامن اجرای اسلام داریم. (کَلِّم رَاع و کَلِّم مَسْئُول)، تجسم این عمل در قیامت می‌شود (نورهم یسعی بین ایدیهم)»¹.

یکی از وسایل نیل به فلاح و رستگاری در زندگانی فردی و اجتماعی، اجرای صحیح، دقیق و مستمر امر به معروف و نهی از منکر است.

و تنها در پرتو عمل به این دو فریضه عنوان [بهترین امت] برای یک جامعه‌ی اسلامی تثبیت می‌شود.

از طرفی عمل به این حکم الهی، خود نیازمند آگاهی و شناختی کامل از زوایا، ظرایف و دقایق آن است. در غیر این صورت خود، عاملی بازدارنده و مهلک خواهد بود. لذا این رساله بنا دارد تا با استفاده از منابع معتبر اسلامی به خصوص منابع معتبر شیعه و آیات قرآن و روایات به امر به معروف و نهی از منکر به عنوان برجسته‌ترین واجبات الهی که اجرای آن موجب رستگاری فرد و جامعه است، بپردازد.

1-1-3 هدف از انجام تحقیق:

همان‌طور که اشاره شده فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر از مهم‌ترین فرایض دینی است که بر اساس آیات شریفه‌ی قرآن و همچنین دستورات ائمه‌ی طاهیرین (علیهم‌السلام) مورد تأکید جدی بوده و از جمله ضروریات دین به شمار می‌آید. این اصل دینی اگر در جایگاهی که شریعت برای آن پیش‌بینی کرده است قرار گیرد، مهم‌ترین نقش را در روند تحول و تکامل جامعه‌ی اسلامی ایفا خواهد نمود. این وظیفه نه تنها از جمله فروع مسلم دین، بلکه زمینه‌ساز تحقق دستورات دیگر است. لذا با توجه به اینکه در جوامع امروزی، ارزش‌های اخلاقی کمرنگ و رو به افول می‌باشد، ضرورت احیای این وظیفه‌ی دینی بیش از پیش حس شده و شناخت بیشتر آن را می‌طلبد. لذا درصدد برآمده تا ضمن معرفی دو فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر و تبیین همه‌جانبه‌ی آن به کمک آیات و تفاسیر و روایات و دلایل عقلی و نقلی، ضرورت احیای آن را در جامعه مورد گوشزد قرار داده و شیوه و شرایط و مراتب آن مطرح گردد.

1 - بخشی از سخنان علامه عسکری در جمع دانشجویان دانشکده در تاریخ 77/7/15 به نقل از گاه‌نامه‌ی علمی/5/بهمن 1387.

1-1-4 پیشینه‌ی تحقیق:

در این زمینه تاکنون تحقیقات ارزنده‌ای صورت گرفته و کتب بسیاری نگاشته شده است که هر کدام به یکی از جنبه‌های موضوع پرداخته‌اند. از جمله کتاب «مبانی فقهی حکومت اسلامی» و یا «نظارت ملی یا امر به معروف و نهی از منکر» بُعد سیاسی - حکومتی را با تتبع کافی مورد مذاقه قرار داده‌اند. اما اغلب کارهای انجام شده به تبیین مسائل فقهی این دو فریضه الهی می‌پردازند و در برخی موارد نیز به اختصار و اشاره اکتفا نموده‌اند و یا یک باب یا قسمتی از یک فصل را به این مسئله اختصاص داده‌اند. به عنوان مثال: آیت‌الله نوری همدانی در کتاب «امر به معروف و نهی از منکر» و فاضل مقداد در «کنز العرفان فی فقه القرآن» و صاحب جواهر الکلام هر یک از دیدگاه فقهی با استفاده از آیات قرآن بررسی کرده‌اند. در کتب روایی مثل الکافی، الخصال، مشکاة الانوار، بحار الانوار و ... ، همچنین «مناقب» ابن شهر آشوب و «احقاق الحق» قاضی شوشتری روایات مربوطه موجودند. در کتب اخلاقی مثل معراج السعاده و محجة البیضاء و حتی در کتب تفسیری ذیل آیات مربوط به موضوع بحث‌های ارزنده‌ای مطرح شده و توضیحات مبسوطی وجود دارد. البته این همه در حالی است که در میان فقها، امر به معروف و نهی از منکر، همواره به عنوان یک حکم شرعی مطرح بوده و موضوعیت داشته، اما اغلب موارد هم بدون توجه به بعد خاصی، تنها با ذکر چند مسئله‌ی محدود این باب را بسته‌اند.

تعداد رساله‌های کار شده در این موضوع اندک می‌باشد و در سال‌های اخیر، با این عنوان‌ها نگاشته شده است:

- نگاهی به ابعاد روان‌شناختی امر به معروف و نهی از منکر نوشته‌ی پیمان جبلی و
- جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در سیاست جنایی ایران نوشته‌ی علی‌رضا تقی‌پور و
- امر به معروف و نهی از منکر در علم کلام و آثار و نتایج آن نگارش صدیقه محقق نجفی و ... که در آن به ابعاد فقهی و کلامی این فریضه پرداخته است.

در جریان نگارش این رساله به کتابخانه‌های دانشکده اصول الدین تهران و دانشگاه تهران و دانشگاه آزاد تهران - شمال، همچنین کتابخانه‌ی ملی، مجلس، کانون اسلامی انصار و پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران مراجعه شده، اما رساله‌ای و تحقیقی نسبتاً جامع درباره‌ی این موضوع یافت نشد.

1-1-5 سؤالات تحقیق:

- 1- ماهیت امر به معروف و نهی از منکر در رابطه با مسائل اجتماعی چیست؟
- 2- آیا امر به معروف و نهی از منکر موجب رشد و صلاح و ترک آن موجب تباهی و هلاک جامعه است؟
- 3- آیا امر به معروف و نهی از منکر از فروع اساسی دین مبین اسلام است؟
- 4- نگرش به مقوله‌ی امر به معروف و نهی از منکر چگونه است؟